

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальний посібник

Укладач Ірина Карпич

Умань
Візаві
2022

УДК:364.3(075.8)

П49

Рецензенти:

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бержанір А. Л., кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету соціальної та психологічної освіти
(протокол № 4 від 9 листопада 2022 року)*

Політика соціального забезпечення : навч. посіб. / МОН П49 України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Ірина Карпич. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2022. – 125 с.

Навчальний посібник з дисципліни «Політика соціального забезпечення» включає програму курсу та його структуру в межах планових годин з поділом на змістові модулі. Він відображає також матеріали для лекційних та практичних занять (питання для обговорення, тематику повідомлень, завдання для самостійної роботи). У посібнику подано питання для підготовки до екзамену, список рекомендованих джерел. Посібник розрахований для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання факультету соціальної та психологічної освіти спеціальності: 232 «Соціальне забезпечення».

УДК 364.3(075.8)

© Карпич І. О., уклад., 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»	7
1.1. Опис предмета навчальної дисципліни	7
1.2. Програма навчальної дисципліни	8
1.3 Індивідуальні завдання (індивідуальне навчально-дослідне завдання)	10
РОЗДІЛ II. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА	14
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК БАЗОВА КАТЕГОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	14
Тема 1. Загальні засади соціального забезпечення	14
Тема 2. Соціальне забезпечення як фундаментальна категорія права соціального забезпечення	28
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЙОГО ГАРАНТІЇ	40
Тема 3. Законодавство України у сфері соціального забезпечення	40
Тема 4. Право на соціальне забезпечення в системі основних прав і свобод людини та громадянина	49
Тема 5. Правовідносини у сфері соціального забезпечення	58
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ І ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ	73
Тема 6. Застосування державних соціальних стандартів та нормативів у сфері соціального забезпечення	73
Тема 7. Державні соціальні гарантії	77
Тема 8. Загальні засади загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	83
Тема 9. Державні соціальні допомоги	91
Тема 10. Соціальне обслуговування	97

РОЗДІЛ ІІІ. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	107
Практичне заняття №1. Загальні засади соціального забезпечення	107
Практичне заняття №2. Соціальне забезпечення як фундаментальна категорія права соціального забезпечення	108
Практичне заняття №3. Законодавство України у сфері соціального забезпечення	109
Практичне заняття №4. Право на соціальне забезпечення в системі основних прав і свобод людини та громадянина	110
Практичне заняття №5. Правовідносини у сфері соціального забезпечення	116
Практичне заняття №6. Застосування державних соціальних стандартів та нормативів у сфері соціального забезпечення	117
Практичне заняття №7. Державні соціальні гарантії	118
Практичне заняття №8. Загальні засади загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	119
Практичне заняття №9. Державні соціальні допомоги	119
Практичне заняття №10. Соціальне обслуговування	120
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»	122
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	124

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах несприятливі тенденції й труднощі в соціальній сфері зумовлюють збільшенню кількості осіб, які потребують соціальної допомоги. Система соціального забезпечення є важливою складовою реалізації державної соціальної політики. Зокрема це стосується політики щодо осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати.

Соціальна політика має ґрунтуватися на пізнанні законів суспільного розвитку, зокрема соціальних відносин, виявляти глибинні тенденції розвитку в усіх сферах суспільного життя, що зумовлюють процес самореалізації людиною власного соціального потенціалу, її соціальної безпеки і здійснення цілеспрямованого впливу на них суб'єктів регулятивної діяльності. Така політика покликана виявляти й розв'язувати суперечності як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру в економіці, політиці, соціальних, духовних відносинах суспільства, у міжособистісних соціальних відносинах людей, тих чи інших складових цих відносин, аспектах і тенденціях розвитку та функціонування, що впливають на соціальне буття, соціальне самопочуття й безпеку людини. Соціальна політика спрямована на зміцнення й закріплення найпрогресивніших моментів, тенденцій у процесах та явищах матеріальної й духовної сфер життєдіяльності суспільства, що сприяють збагаченню його соціального розвитку, соціального буття, формуванню цінностей.

Нормативно-правова база у сфері соціального забезпечення почала формуватися з 1990 років ще до проголошення незалежності України. Державну політику у сфері соціального захисту та соціального забезпечення визначаються законодавчими актами, серед яких провідне місце належить законам України, указам Президента та постановам Кабінету Міністрів України.

Соціальна політика – комплекс заходів державного та недержавного характеру, спрямованих на виявлення, задоволення й

узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад. Соціальна політика в сфері соціального забезпечення – це цілеспрямована діяльність компетентних державних і недержавних органів і організацій з приводу розподілу суспільного продукту з метою вирівнювання доходів, підвищення добробуту і задоволення життєвих потреб як населення в цілому, так і окремих груп та індивідів.

Проведення результативної соціальної політики в сфері соціального забезпечення залежить від наявності достатніх фінансових ресурсів, адже обсяг коштів, які спрямовуються на соціальне забезпечення, залежить від дохідної частини бюджету держави, яка, у свою чергу, визначається обсягом валового внутрішнього продукту та науково обґрунтованим оптимальним обсягом фонду споживання.

Посібник призначений для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр», освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення».

У першому розділі представлено структуру програми навчальної дисципліни «Політика соціального забезпечення»..

У другому розділі «Теоретична частина» подано матеріали до лекційних занять.

У третьому розділі «Практична частина» відповідно до 3-х змістових модулів подано матеріали для практичних занять: питання для обговорення, завдання для самостійної роботи, питання для самоконтролю.

Посібник містить питання для підготовки до екзамену та список рекомендованих джерел.